

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Sportstraat (Gistel, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2022F372
juni – september 2022

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert NV
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Julie Deryckere

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2022

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek.....	7
1.1	Administratieve gegevens.....	7
1.2	Onderzoeksopdracht	9
1.2.1	Doelstelling	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden.....	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode.....	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie.....	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie vindplaatsen	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	12
1.3.5	Verstoringshistoriek	12
1.4	Assessmentrapport	13
1.4.1	Introductie tot het projectgebied	14
1.4.1.1	Ruimtelijke situering	14
1.4.1.2	Geplande werken	15
1.4.2	Fysisch geografische en geologische situatie.....	18
1.4.2.1	Landschappelijke situering	18
1.4.2.2	Tertiaire lithostratigrafie	21
1.4.2.3	Quartaire lithostratigrafie	22
1.4.2.4	Bodemvormingsprocessen.....	23
1.4.3	Historische en archeologische voorkennis	24
1.4.3.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	24
1.4.3.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	33
1.4.3.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen.....	36
1.4.3.4	Huidige gebruik en verstoringen	40
1.5	Synthese	43
2	Bibliografie	45

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	14
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 5: Inplantingsplan weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt, Opdrachtgever).....	17
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	18
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).....	19
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).....	19
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).....	20
Figuur 10: Hoogteverloop NW-ZO	20
Figuur 11: Hoogteverloop NO-ZW	20
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt)..	21
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). 22	
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	23
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 1 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).	24
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de (Archeologie)nota's binnen een straal van 1 km (Bron: Geopunt).....	30
Figuur 17: Reconstructietekening van een motte (archief J. De Meulemeester, Agentschap Onroerend Erfgoed).....	35
Figuur 18: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, 1597 (Bron: Kaartenhuis Brugge).....	36
Figuur 19: Weergave van de stadsgracht en uitloper in noordelijke richting volgens de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: Chart Room - Kaartenkamer (wildernis.eu))	37
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	37

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	38
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	38
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	39
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).	39
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	40
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979- 1990 (Bron: Geopunt).	41
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000- 2003 (Bron: Geopunt).	41
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008- 2011 (Bron: Geopunt).	42
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	42

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	7
--	---

1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

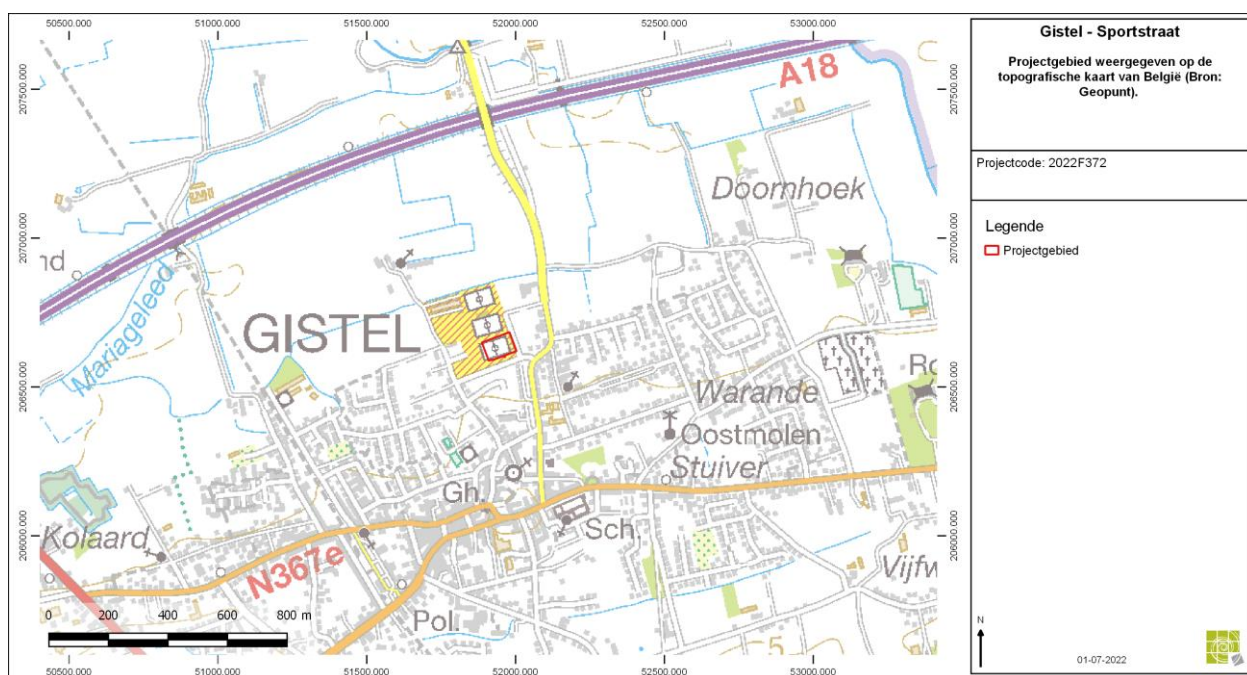
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Gistel
	Deelgemeente	/
	Postcode	8470
	Adres	Sportstraat
	Toponiem	Sportstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 51864 Y _{min} = 206581 X _{max} = 52025 Y _{max} = 206692
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Gistel, Afdeling 1, Sectie A, nrs.: 1032f, 1033c Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Aaron Willaert (historicus) Julie Deryckere (archeoloog)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van de bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als gebied voor dagrecreatie. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt ca. 1,02 ha, vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel maatschappelijk onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. Het terrein is op heden in gebruik als voetbalveld. Verder wenst de opdrachtgever het verkrijgen van een vergunning af te wachten.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

In het verleden werd reeds een bekrachtigde archeologienota opgesteld voor het projectgebied te Gistel – Sportstraat (ID23069). De huidige archeologienota kadert binnen een uitbreiding van de geplande werken (cfr. 1.4.1.2.2).

Binnen de grenzen van projectgebied Gistel - Sportstraat werd in het verleden geen archeologisch vervolgonderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en de verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen

1.3.3 Historische context en bekende archeologie vindplaatsen

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek. De recente onderzoeken die voortvloeiden uit archeologienota's zijn geraadpleegd via loket.onroerend.erfgoed.be.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische bronnen, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen die zowel via Geopunt als via het Nationaal Geografisch Instituut (Cartesius) ter beschikking worden gesteld. Bijkomende cartografische bronnen zijn waar relevant bekomen via verder archiefonderzoek.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971, ter beschikking gesteld via Geopunt.

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

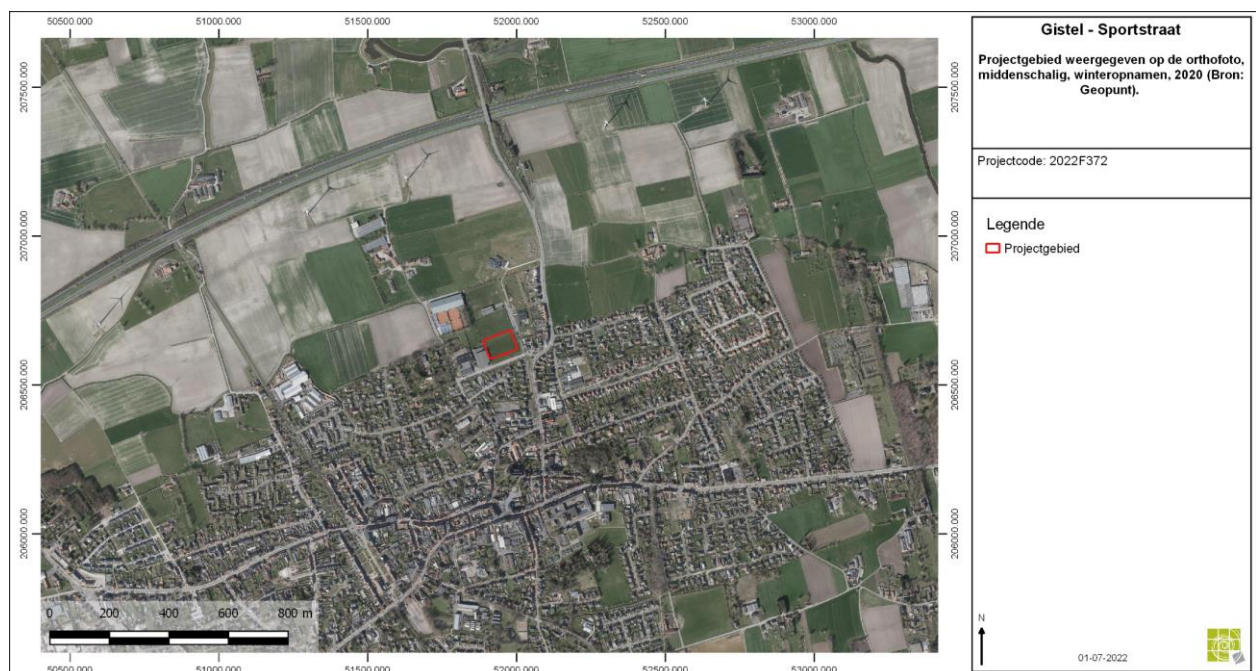

1.4.1 Introductie tot het projectgebied

1.4.1.1 Ruimtelijke situering

Het projectgebied is gelegen in de stad Gistel, in de provincie West-Vlaanderen. Gistel grenst ten noordwesten aan Snaaskerke, ten noorden aan Zandvoorde, ten noordoosten aan Westkerke (Oudenburg), ten oosten aan Roksem, ten zuidoosten aan Eernegem, ten zuiden aan Moere en ten zuidwesten aan Zevekote. Het centrum van Gistel is ca. 500 m ten zuiden van het terrein gelegen. Het projectgebied grenst langs de zuidzijde aan de Sportstraat en langs de oostzijde aan de Pol Gemaeystraat. Ten westen van het plangebied liggen de gebouwen van het vrijetijdscentrum Zomerbos.

Ca. 200 m ten noorden van het projectgebied stroomt het Zomerloosgeleed. Het Donkergeleed loopt ca. 300 m ten oosten van het terrein. Het Kallaartswallegeleed is ca. 600 m ten westen van het plangebied gelegen.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Geplande werken

1.4.1.2.1 Bestaande toestand

Het projectgebied heeft een oppervlakte van ca. 1,02 ha.

Het terrein valt samen met een voetbalveld met omliggende graszone. Langs de noordoostelijke en zuidelijke zijde is een beperkte verhardingszone binnen de grenzen van het projectgebied gelegen. In het zuiden betreft de verharding het voetpad langs de Sportstraat. Het terrein wordt langs de oostelijke zijde doorkruist door een elektriciteitsleiding. De locatie van deze leiding is echter slechts bij benadering gekend.

Langs de zuidelijke zijde lopen een groot aantal leidingen onder het bestaande voetpad.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2.2 Ontworpen toestand

In het verleden werd reeds een bekrachtigde archeologienota opgesteld voor de realisatie van een nieuwe recreatiezone te Gistel – Sportstraat (ID23069). De huidige archeologienota kadert binnen een uitbreiding van de geplande werken waarbij rondom de recreatiezone tevens een nieuwe parking zal worden voorzien.

Binnen de recreatiezone worden een kleiner voetbalveld (ca. 2226 m²), een skatepark (ca. 550 m²), twee omnisportterreinen (in totaal ca. 466 m²) en een zone voor fitnessstoestellen bovenop een boomschorsondergrond (ca. 83 m²) voorzien. Rondom de sportzone wordt een Finse piste in boomschors aangelegd over een oppervlakte van ca. 470 m². Voor de aanleg van het skatepark wordt rekening gehouden met een bodemingreep van ca. 50 cm –mv. Voor de zones met boomschors wordt er gewerkt met een onderfundering waardoor een bodemingreep van 40 cm –mv wordt gerekend. Voor de omnisportterreinen en het voetbalveld wordt een bodemingreep van ca. 35 cm –mv gerekend. Het voetbalveld en het grootste omnisportterrein zullen voorzien worden van drainage.

Tussen de verschillende sportpleinen worden enkele toegangspaden voorzien over een oppervlakte van ca. 627 m². Voor de aanleg ervan wordt rekening gehouden met een bodemingreep van ca. 50 cm –mv. Het overige gedeelte van het terrein zal worden ingericht als groenzone. Hiervoor wordt een bodemingreep van ca. 30 cm –mv voorzien. Ten oosten van de omnisportterreinen komt binnen de groenzone een wadi met een oppervlakte van ca. 144 m² te liggen. De wadi zal reiken tot op een diepte van ca. 1,4 m –mv. Langs de oostelijke zijde van het skatepark komt binnen de groenzone een verhoogde theaterzone te liggen over een oppervlakte van ca. 235 m². Die maximaal ca. 1,4 m hoger gelegen zal zijn.

Tot slot zullen nieuwe verlichtingspalen en bijhorende leidingen op het terrein worden voorzien. De leidingen zullen vertrekken vanaf het clubhuis buiten het projectgebied, ten noorden van het noordelijker liggende voetbalveld. De leidingen zullen vervolgens rondom dit veld langs weers zijden tot binnen het projectgebied getrokken worden. Voor de aanleg van de leidingen wordt rekening gehouden met een aanlegsleuf van ca. 60 cm breedte bij 80 cm diepte.

Rondom de recreatiezone wordt langs de oostelijke en zuidelijke zijde een parking voorzien. Daarnaast zal het voetpad langsheen de Sportstraat worden heraangelegd. De zone die wordt ingenomen door de nieuwe parking en het aanpalende voetpad beslaat een totale oppervlakte van ca. 3463 m². Voor de aanleg van de verharding en beperkte groenzone wordt rekening gehouden met een algemene bodemingreep van ca. 50 cm –mv. Langs de zuidelijke zijde van het terrein zal centraal binnen de parking een waterleiding worden voorzien op een diepte van ca. 1,05 m –mv.

Figuur 5: Inplantingsplan weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt, Opdrachtgever).

1.4.2 Fysisch geografische en geologische situatie

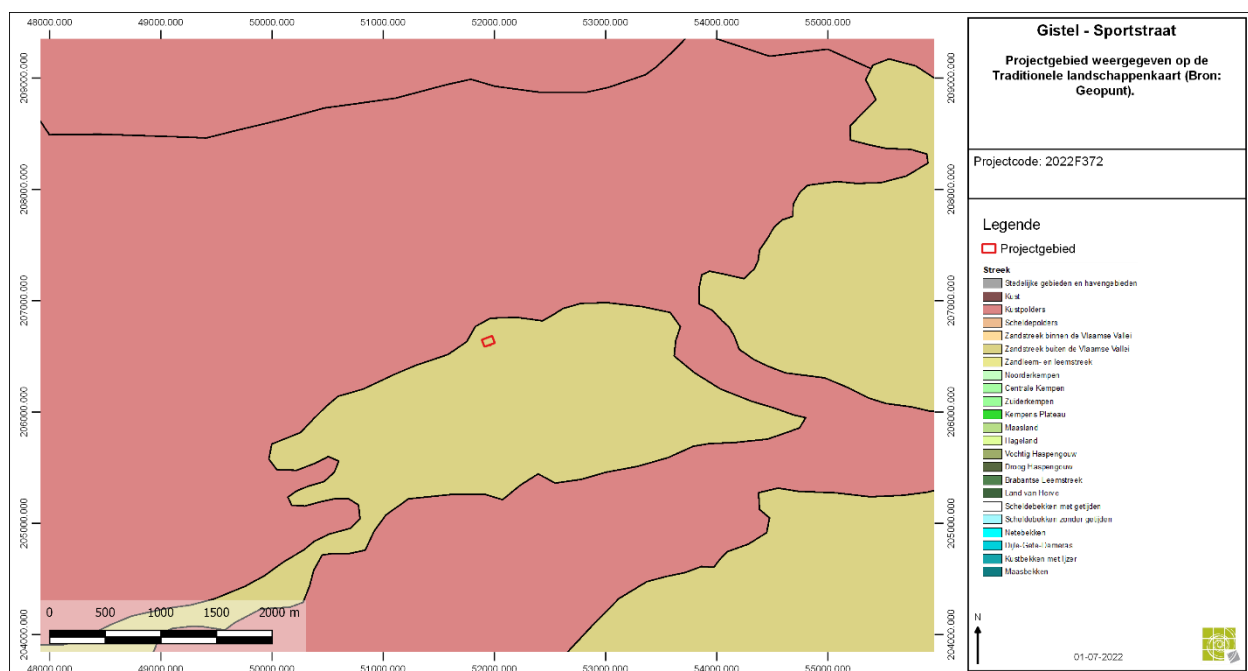
1.4.2.1 Landschappelijke situering

Landschappelijk situeert het projectgebied zich in de zandleem- en leemstreek.

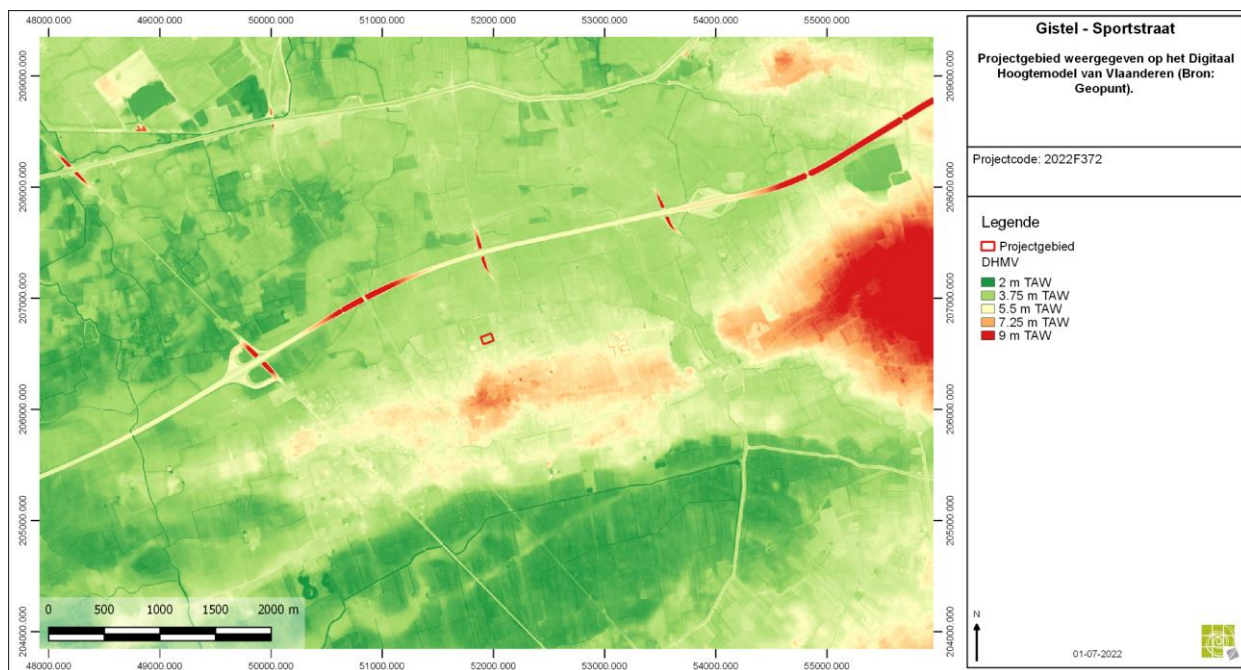
Het centrum van Gistel situeert zich centraal op de westelijke uitloper van de oost-west georiënteerde dekzandrug van Maldegem-Stekene die werd gevormd aan het einde van de laatste ijstijd. Het huidige landschap van Gistel is voornamelijk tot ontwikkeling gekomen in het Quartair. Dekzanden vormen tijdens het Pleistoceen twee langgerekte ruggen die opduiken uit de polders en waarop de bewoningskernen van Gistel en Zevekote zijn gelokaliseerd. Ten noorden van de dekzandrug bevinden zich de kustpolders. Ook ten zuiden van de rug is een inham te situeren die deel uitmaakt van het kustpolderlandschap. Het projectgebied situeert zich langs de noordelijke zijde van de dekzandrug, op de overgang naar de kustpolders.

Het micro-reliëf binnen het projectgebied varieert tussen de 4 en 4,8 m TAW. Het terrein helt licht af in noordelijke richting naar de kustpolders toe. Mogelijk onderging het terrein in het verleden reeds beperkte nivelleringswerken in functie van de aanleg van het voetbalveld. De afwatering in de omgeving van het plangebied gebeurt via een vertakt bekenstelsel hoofdzakelijk in noordelijke richting naar het kanaal Plassendale-Duinkerken toe.

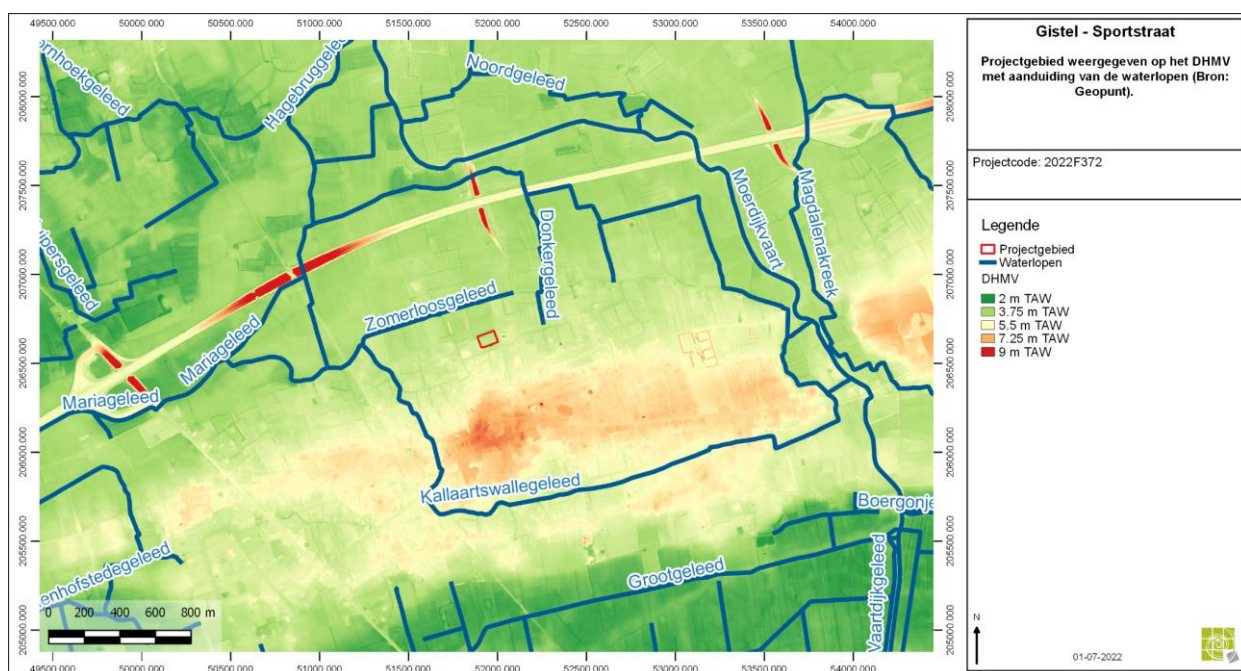
Hydrografisch is het projectgebied gelegen in het IJzerbekken, deelbekken Gistel-Ambacht.

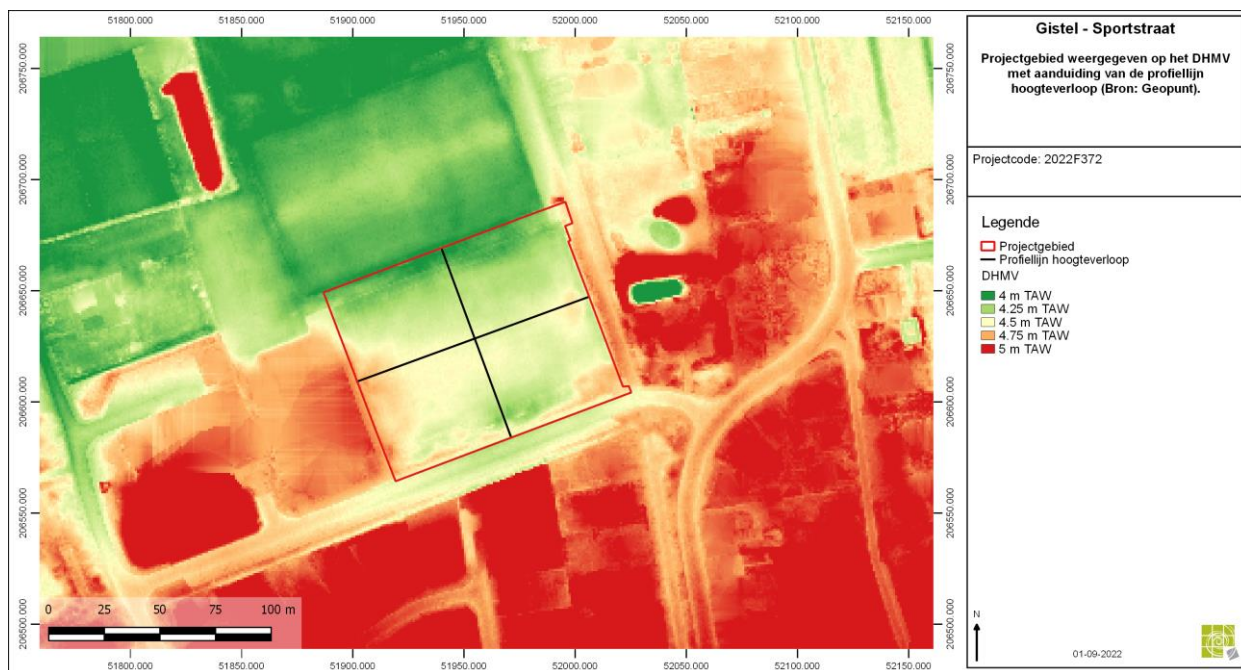
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

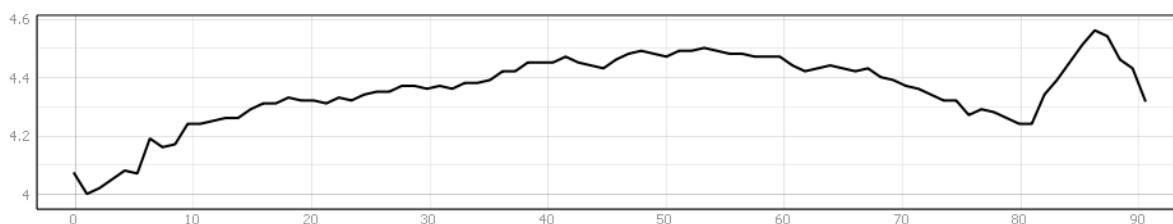
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

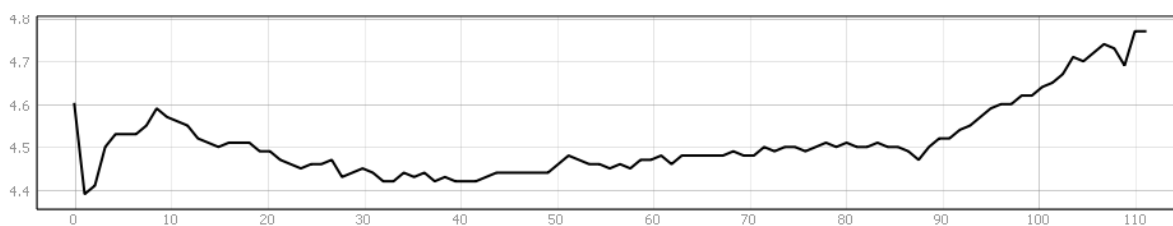
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 10: Hoogteverloop NW-ZO

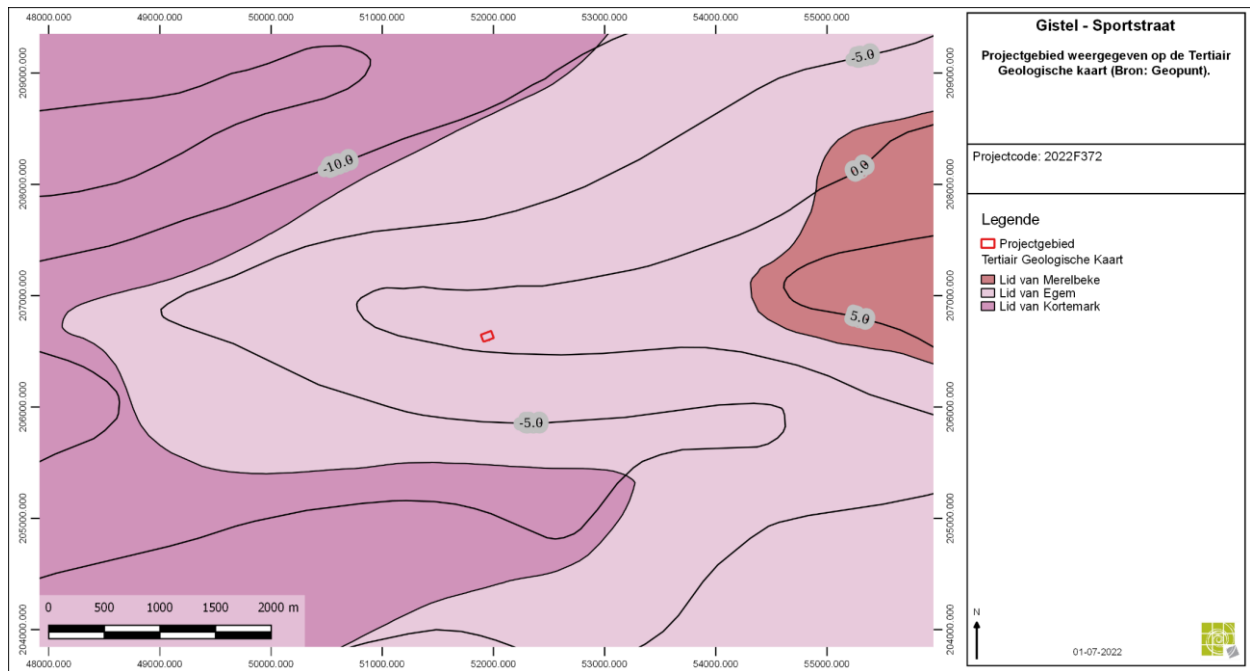

Figuur 11: Hoogteverloop NO-ZW

1.4.2.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Egem** (Formatie van Tielt). De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

Het **Lid van Egem** bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is tevens afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden.

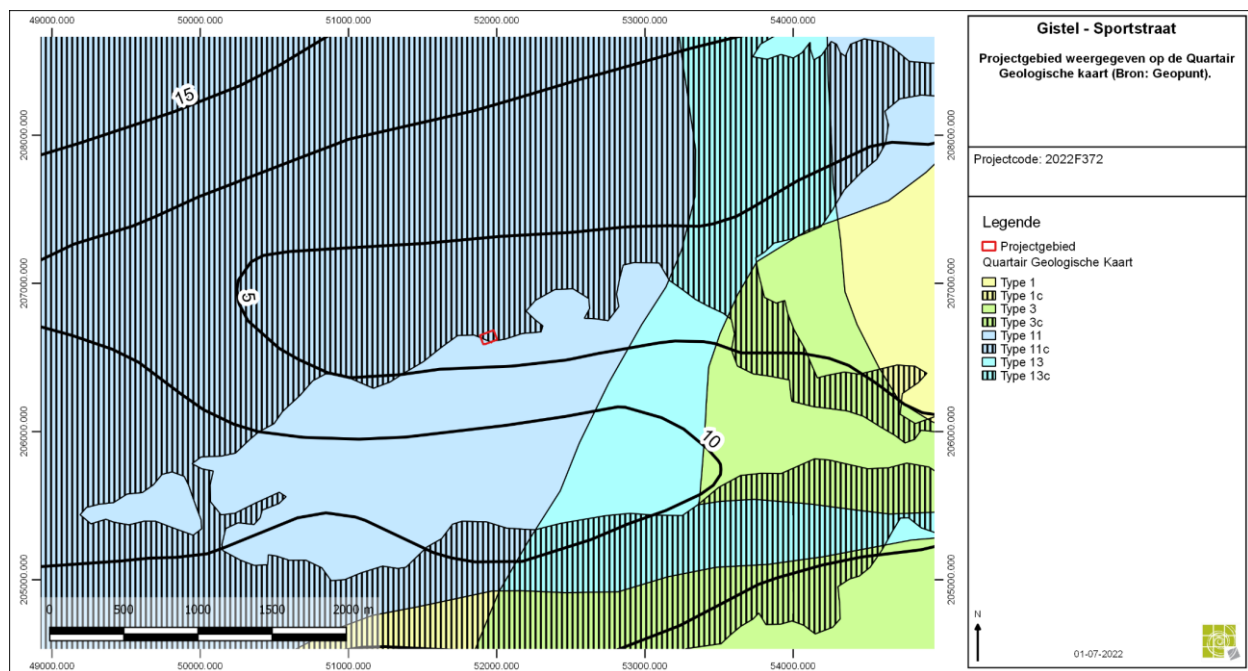

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Quartair Type 11**. Dit type bestaat uit een basisafzetting van getijdenafzettingen van het Eemiaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan hellingsafzettingen van het Quartair bevatten en is mogelijk lokaal afwezig.

Het projectgebied is gelegen in het **Quartair Type 11c**. Dit type bestaat uit een basis van getijdenafzettingen van het Eemiaan (marien en estuarien) gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen. Deze afzetting kan Quartaire hellingsafzettingen bevatten en soms is deze afzetting lokaal afwezig. De top bestaat uit Holocene getijdenafzettingen (marien en estuarien).

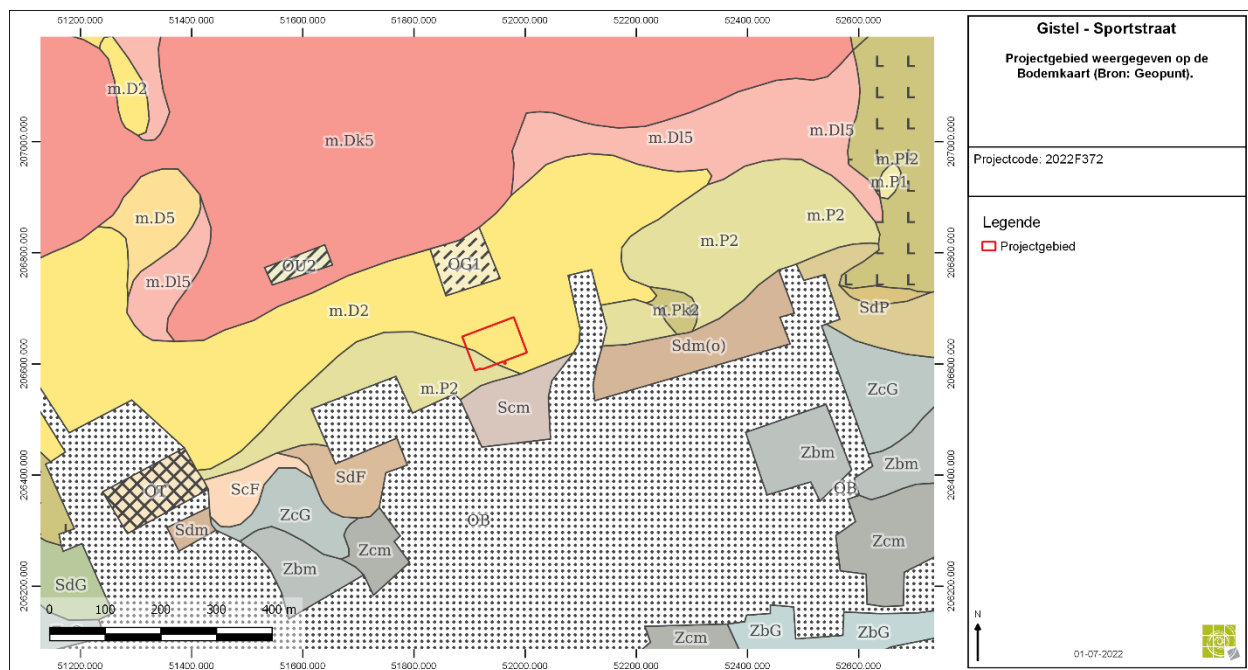

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **m.D2** is een overdekte kreekruggrond met lichte klei tot zavel overgaand in zand op meer dan 60 cm diepte (Middellandpolder). Het bodemprofiel verlicht van boven naar onder of bestaan volledig uit lichte klei. De overdekte kreekruggronden zijn volledig kalkhoudend doch kunnen sterk ontkalkt zijn in de bovenste horizonten.

Het bodemtype **m.P2** is een overdekte Pleistocene grond met gebroken zand tussen 60 en 100 cm diepte rustend op Pleistoceen zand (Middellandpolder). Het zijn oorspronkelijk zandige Pleistocene gronden die, bij zeer hoge vloed, oppervlakkig vermengd werden met enige mariene klei. Het bodemprofiel is roestig gevlekt en kalkloos.

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

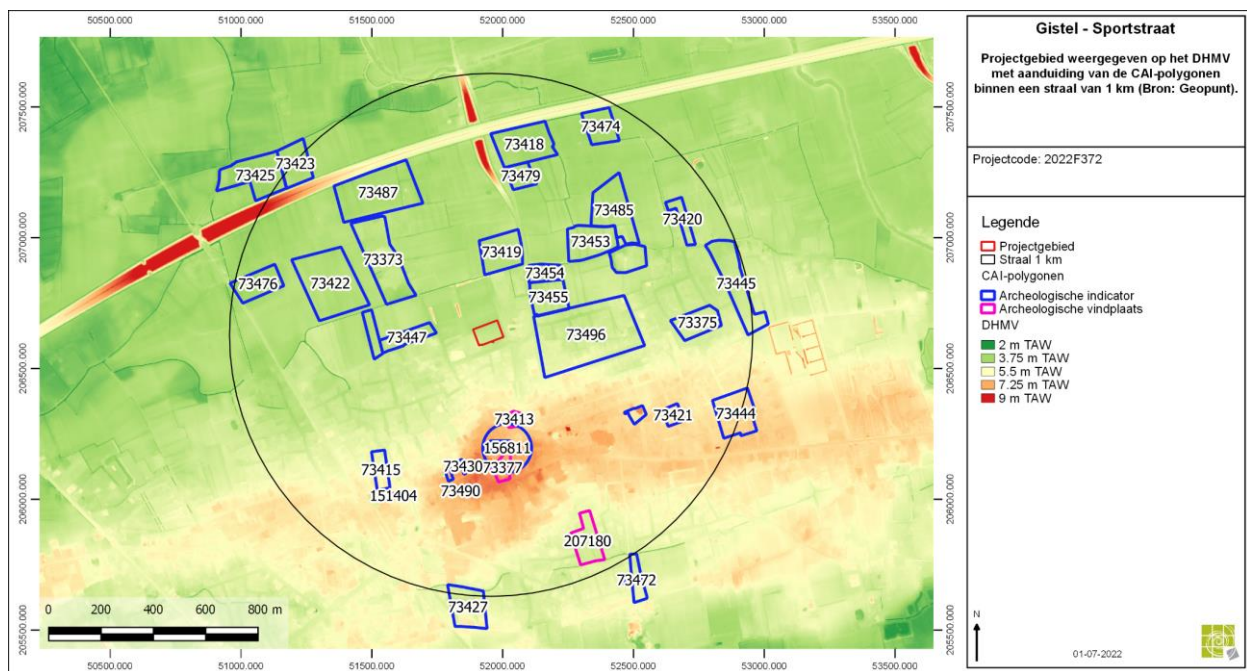
1.4.3 Historische en archeologische voorkennis

1.4.3.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Synthese

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn meerdere archeologische vindplaatsen gekend. Het merendeel van deze sites betreffen waarnemingen bij onderzoek in de stadskern. Hierbij werden voornamelijk resten van vol- en laatmiddeleeuwse bewoning, landindelingen en artisanale activiteiten in kaart gebracht en onderzocht. Tevens werden verschillende indicaties aangetroffen voor aanwezigheid tijdens de Romeinse periode. Ten zuiden van de stad, aan de voet van de dekzandheuvel, werd mogelijk een gracht uit de Romeinse periode aangesneden en sporen die wijzen op de inrichting van meerdere erven tijdens de Karolingische periode. In de ruime omgeving zijn eveneens een groot aantal oppervlakteprospecties uitgevoerd. Hierbij werd voornamelijk ceramisch materiaal uit de late middeleeuwen gerecupereerd. De CAI maakt echter eveneens melding van een fragment aardewerk uit de ijzertijd.

Overzicht CAI-polygonen

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 1 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

73377	Opgraving; NK: 150 meter Romeinse tijd: aardewerk - waterput Vroege middeleeuwen: aardewerk Late middeleeuwen: versterkt kasteel
-------	---

	16e eeuw: bronzen penning Bron: Verbrugghe Geert, 1988, Archeologisch onderzoek in de stad Gistel. Prospectie-analyse-synthese. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling Ugent. - Vanyssacker C. 1988: Onderzoek van het kasteelsite te Gistel, in Archaeologia Mediaevalis, 18-19/03/1988, p. 26-28.
73413	Opgraving (1979); NK: 150 meter Volle middeleeuwen: Castrale motte in centrum Gistel. Werd later omgevormd tot waterburcht (14de eeuw) en verloor haar belang. Opgraving: bewoningsporen van vòòr 13de eeuw, rond 1600 een vierkante toren (cartografie), in de walgracht puin (maar dat kan afkomstig zijn van het kasteel) de walgracht en het kasteel zijn ongeveer gelijktijdig gesloopt (1833). Bron: Verbrugghe Geert, 1988, Archeologisch onderzoek in de stad Gistel. Prospectie-analyse-synthese. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling Ugent. & Vanyssacker, Ch. 1980: Het circulaire site in de voormalige kasteeltuin te Gistel, in Archaeologia Mediaevalis, 22-23/02/1980, p. 40-41.
151404	Archeologisch vooronderzoek (2010) Volle middeleeuwen: aardewerk, fragment van een dakpan Late middeleeuwen: slachtafval (hoornpitten), aardewerk Bron: De Smaele B. & Thuy A. 2010, Archeologisch vooronderzoek te Gistel - Herberg Godelieve, Archo Rapport 4.
207180	Mechanische prospectie (2012); NK: 15 meter Romeinse tijd: grachtstructuur, mogelijk Romeins Karolingische periode: dunne greppelstructuren met daarlangs paalkuilen, en verschillende grachten. Wijzend op de aanwezigheid van meerdere erven. Bron: Bradt T. 2013: Archeologische prospectie Gistel Zilverberkdreef (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport, Ingelmunster.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

73374	Indicator cartografie Late middeleeuwen: site met walgracht
-------	---

73375	Indicator cartografie Late middeleeuwen: site met walgracht
73414	Indicator cartografie; NK: 15 meter 16e eeuw: Site van de "Oostmolen" aan de oostelijke rand van het stadscentrum met molen, molenaarshuis met achterliggend schuurtje, en mechanische maalderij. Reeds vermeld in 1302. Verwoest door de watergeuzen in 1581. Afgebeeld op de kaart van Jacob Van Deventer (ca. 1569-1573) en op de Sanderusgravure (1641). Het huidige molengebouw dateert uit de 18de eeuw en is aangeduid op de Ferrariskaart (1770-1778).
73415	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: hoeve - mogelijk een vijver in het noorden, geen aanwijzingen voor een walgracht, wel sprake van een poortgebouw, dus mogelijk was het geheel ommuurd
73472	Indicator cartografie; NK: 150 meter 18e eeuw: hoeve

Veldprospecties

73373	Veldprospectie (1987) Late middeleeuwen: site met walgracht (geen archeologisch materiaal aangetroffen)
73418	Veldprospectie (1986) Volle middeleeuwen: aardewerk
73419	Veldprospectie; NK: 150 meter Volle middeleeuwen: aardewerk
73420	Veldprospectie (1986) Volle middeleeuwen: aardewerk
73421	Veldprospectie; NK: 15 meter Volle middeleeuwen: aardewerk Late middeleeuwen: aardewerk
73422	Veldprospectie: NK: 150 meter Volle middeleeuwen: aardewerk

73423	Veldprospectie (1986) Volle middeleeuwen: aardewerk
73425	Veldprospectie (1986) Volle middeleeuwen: aardewerk
73426	Veldprospectie; NK: 150 meter Volle middeleeuwen: aardewerk
73427	Veldprospectie Volle middeleeuwen: aardewerk
73444	Veldprospectie Romeinse tijd: aardewerk Volle middeleeuwen: aardewerk
73445	Veldprospectie Volle middeleeuwen: aardewerk
73447	Veldprospectie; NK: 250 meter Late ijzertijd: aardewerk
73453	Veldprospectie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: aardewerk
73454	Veldprospectie; NK: 150 meter Volle middeleeuwen: aardewerk
73455	Veldprospectie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: aardewerk
73474	Veldprospectie (1987) Volle middeleeuwen: aardewerk
73476	Veldprospectie; NK: 150 meter Volle middeleeuwen: aardewerk
73479	Veldprospectie (1987)

	Volle middeleeuwen: aardewerk
73485	Veldprospectie; NK: 150 meter Late Ijzertijd: aardewerk
73487	Veldprospectie (1987) Volle middeleeuwen: aardewerk
73490	Veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: aardewerk
73496	Veldprospectie late middeleeuwen: site met walgracht. Geen archaeologica aangetroffen. Mogelijk kort na of tijdens de late middeleeuwen verlaten.

Toevalsvondst

73376	Toevalsvondst Vroege middeleeuwen: oude kerk aangeduid op de Van Deventerkaart (ca. 1569), de Sanderusgravure (1641), de Ferrariskaart (1770-1778) en de Atlas der Buurtwegen (ca. 1843). Van de oudste kerk bleef enkel de gotische toren bewaard. Bouw van de eerste bidplaats te situeren in de 10 ^{de} of 11 ^{de} eeuw. Rond 1400 uitgegroeid tot kleine kruiskerk. Verwoest bij brand in 1488. Vanaf 1500 herbouwd. Plundering en vernieling in 1581. In 1853 startte de afbraak van een nieuwe neogotische kerk na afbraak van het oude gebouw, op de toren na.
73430	Toevalsvondst; NK: 150 meter 16e eeuw: licht verweerde munt
73491	Veldprospectie; NK: 15 meter Volle middeleeuwen: aardewerk
158146	Toevalsvondst; NK: 15 meter Romeinse tijd: tonwaterputten

Luchtfotografie

156811	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter
--------	--

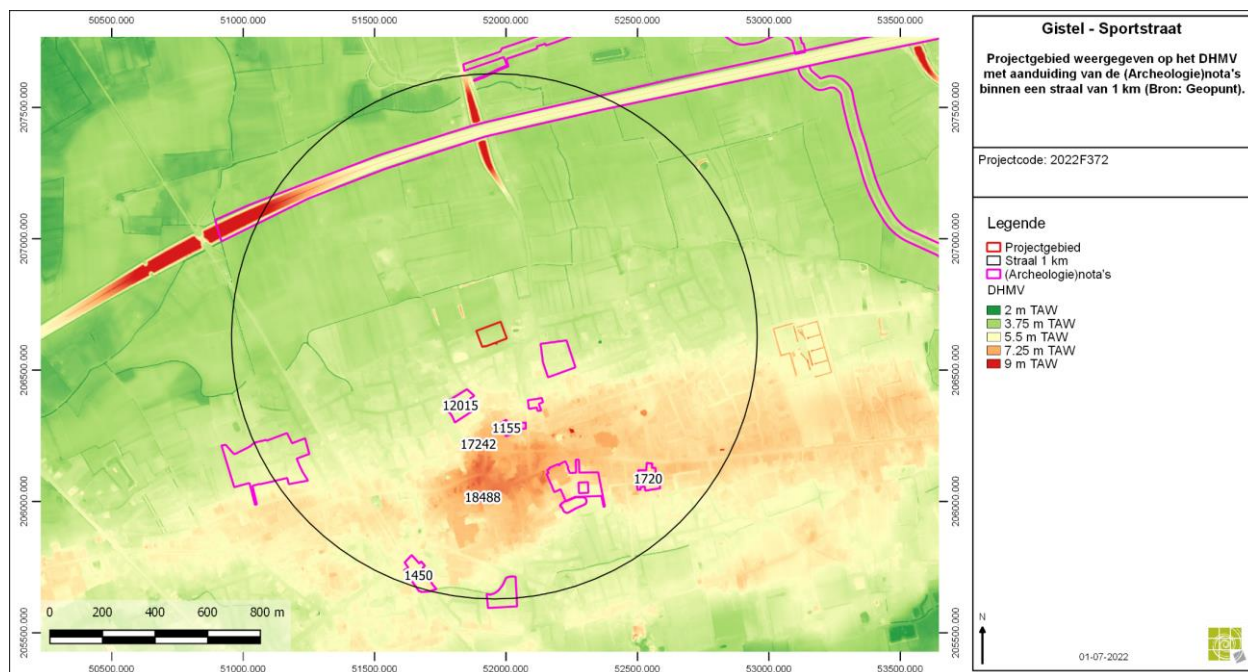

	Onbepaald: circulaire vorm bepaald door stratenplan, oude stadskern
--	---

Overzicht recent onderzoek dat nog niet is opgenomen in de CAI

In de omgeving van het projectgebied werden in het verleden reeds verschillende archeologienota's opgesteld. De nota's waarbij eveneens reeds een vervolgonderzoek werd uitgevoerd, worden hieronder verder besproken.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de (Archeologie)nota's binnen een straal van 1 km (Bron: Geopunt).

Gistel Stationsstraat 83 – bureaustudie – LBO – PIB – Opgraving (ID 12117¹, 17951², opgravingsID 1450³)

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd een laatmiddeleeuwse tot vroegmoderne gebouwplattegrond aangetroffen met bijhorende kuilen en greppens. Bij de opgraving werden sporen teruggevonden vanaf het einde van de volle middeleeuwen tot en met de vroegmoderne periode. Alle sporen wijzen op de agrarische functie van de gronden gedurende een lange tijd. Concreet werden een spieker, een kuilencluster of mogelijke overdekte hooimijt en drainagegreppels aangetroffen uit de middeleeuwen en enkele greppels en grachten uit daarop volgende perioden. Het vondstmateriaal was eerder schaars. Er werd hoofdzakelijk aardewerk aangetroffen aangevuld met 1 fragment keramisch bouw materiaal en 1 fragment metaal.

Gistel Zomerloosstraat – bureaustudie – PIB (ID 7135⁴, 12015⁵)

De aangetroffen grondsporen kunnen worden verdeeld in enerzijds 18e – en 19e -eeuwse perceelsgreppels, die op de Atlas der Buurtwegen kunnen worden herkend, en 20e -eeuwse kuilen zonder duidelijke structuur.

¹ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/12117>

² <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/17951>

³ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/1450>

⁴ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/7135>

⁵ <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/12015>

Gistel Kerkstraat – Hanebrouckstraat – bureaustudie – LBO – PIB (ID 10702⁶, 17242⁷)

In werkput 2 werd het oudst aangetroffen muurwerk geregistreerd op een diepte van ca. 200 cm -mv. Daarbovenop werden restanten aangetroffen van bewoning uit de postmiddeleeuwse periode. Vermoedelijk is er sprake van bebouwing vanaf de 13e eeuw en latere ontwikkelingen in de 14e -16e eeuw (gezien het aangetroffen aardewerk) maar ook in de eeuwen daarna tot de gekende indeling van voor de sloopwerken op het terrein. Er werd een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving geadviseerd.

Gistel Kasteelstraat – bureaustudie – PIB – Opgraving (ID 1536⁸, 8367⁹, opgravingsID 1155¹⁰)

Tijdens het archeologisch onderzoek werden drie grachten en een kuil aangetroffen. De sporen kunnen gedateerd worden in de late middeleeuwen. Twee grachten zijn op basis van het aardewerk te dateren in de 13de en 14de eeuw.

Aangezien de aangesneden grachten nog niet gekend waren en niet voorkomen op historische kaarten, vormen deze een nieuw gegeven binnen de geschiedenis van het centrum van Gistel. Er kon niet aangetoond worden of de grachten deel uitmaakten van een grotere structuur. Op basis van het parallelle verloop van de jongste gracht met de huidige Kasteelstraat wordt vermoed dat het spoor mogelijk in verband gebracht kan worden met het kasteel van de heren van Gistel, dat ten zuiden van de Parochiekerk werd opgericht in de tweede helft van de 13de eeuw. Helaas leverde de opgraving geen gegevens op die dit kunnen bevestigen. Er zijn eveneens geen aanwijzingen dat de grachten gelinkt kunnen worden aan de voorgaande motteversterking van het kasteel of dat de sporen onderdeel waren van de castrale motte (waterburcht) ten noordoosten van het plangebied.

Gistel Brugse Baan bureaustudie – LBO – PIB – Opgraving (ID 17200¹¹, 18291¹², 1720¹³)

Verspreid over het terrein werden sporen en vondsten aangetroffen daterende uit de volle/late middeleeuwen tot de nieuwste tijd. De oudste sporen zijn te dateren in de volle tot late middeleeuwen (12^e-13^e eeuw). De sporen betreffen greppels, paalsporen, een kuil en twee waterhoudende structuren. De teelt van gewassen wordt gesuggereerd door pollen van graan en mogelijk hennep en macroresten van raapzaad. De akkers lagen niet noodzakelijk in de nabijheid van de kuil. Daarnaast kon een tweede fase teruggevonden worden uit de late middeleeuwen (14^e-15^e eeuw). Tot deze periode behoorden greppels, kuilen, een waterhoudende structuur en een waterkuil. Er werden geen sporen van bewoning aangetroffen. Natuurwetenschappelijk onderzoek toont aan dat de klemtoon hier minder lijkt te liggen op weiland en meer op akkerland in vergelijking met de voorgaande periode.

⁶ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/10702>

⁷ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/17242>

⁸ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/1536>

⁹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/8367>

¹⁰ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/1155>

¹¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/17200>

¹² <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/18291>

¹³ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/1720>

Gistel Neerhofstraat 15 bureaustudie – PIB (ID 11644¹⁴, 15668¹⁵)

De aangetroffen sporen betreffen 2 grachten en een kuil. 1 gracht (S1) behoort vermoedelijk tot een mottestructuur, waarbij deze een circulaire gracht vormt rondom een mottelichaam. S1 zal deels bewaard blijven in situ. Het deel dat niet in situ kan bewaard blijven werd reeds onderzocht. Een vervolgonderzoek op het terrein in de vorm van veldwerk is dus niet meer aangewezen. Een vervolgonderzoek in de vorm van materiaalstudie en natuurwetenschappelijk onderzoek daarentegen wel.

Gistel Stationsstraat 7-7B bureaustudie – PIB (ID 13951¹⁶, 18488¹⁷)

Binnen het plangebied werd heel wat ophogingspakketten aangetroffen. De oudste pakketten dateren uit de overgang volle/late middeleeuwen. De grens met de moederbodem was vrij scherp waaruit geconcludeerd kan worden dat de originele bodemopbouw werd afgetopt en nadien opgehoogd. Enkele kuilen binnen het plangebied getuigen van (zand)winningsactiviteiten. In de loop van de late middeleeuwen verschijnt bebouwing die in verband gebracht kan worden met het huizenblok op de kaart van Deventer. Ook het vondstenmateriaal (volle/late middeleeuwen) getuigt van bewoningsactiviteiten en betreft een typisch huishoudelijk ensemble.

¹⁴ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/11644>

¹⁵ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/15668>

¹⁶ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/13915>

¹⁷ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/18488>

1.4.3.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Het huidige landschap van Gistel is voornamelijk tot ontwikkeling gekomen in het Quartair. Dekzanden vormen tijdens het Pleistoceen twee langgerekte ruggen die opduiken uit de polders en waarop de bewoningskernen van Gistel en Zevekote zijn gelokaliseerd. Deze ruggen maken deel uit van een ruimere uitgestrekte oost-west zandrug gevormd op het einde van de laatste ijstijd. Deze uitgestrekte zandrug loopt tot voorbij Maldegem-Stekene. Gedurende het Holoceen overstroomden de gebieden, doch tussen 5300 en 2000 voor Christus zorgde de kustaanwas voor een zeewerende duinengordel.

Er is een geleidelijke inpoldering van de polders van Moere, Moere-Blote en Moere-Nieuwland, die zich ten zuiden van het stadscentrum situeren. De laatstgenoemde polder wordt begrensd door de Moerdijkvaart ten oosten en ten zuiden en het Groot Geleed ten noorden. Ter hoogte van de huidige markt zijn archeologische vondsten geattesteerd die opklimmen tot het Hoge Keizerrijk. De eerste vermelding van Gistel is aan het eind van de 10e eeuw als Gestella in een pauselijke bulle van Johannes XV.

De 10de eeuwse bewoningskern situeert zich ter hoogte van de huidige markt en ten zuiden van het kerkgebouw. Het stadsplan kent een ronde structuur die mogelijk teruggaat tot een vluchtburcht uit de laat-Karolingische tijd, aangelegd als verdediging tegen Noormaninvallen. Het projectgebied situeert zich echter ca. 400 m ten noorden van de huidige kerk, buiten de historische stadskern. In de 11de eeuw ontwikkelt zich een motteburcht ten noorden van de kerk. De burcht is te situeren ter hoogte van CAI ID 73413, ca. 300 m ten zuidoosten van het projectgebied. Gistel zelf evolueert tot handelscentrum door de economisch gunstige nabijheid van de zee. In de 11de eeuw leefde hier tevens de Heilige Godelieve, die onder impuls van haar jaloerse schoonmoeder werd vermoord. In 1084 werd ze heilig verklaard. De kerk van Gistel wordt vermeld in de Vita Godeliph, in 1084 opgesteld door hagiograaf Drogo. De Godelievemotte ontwikkelt zich in de 12de eeuw op een westelijke rand gelegen op 3,5 kilometer ten westen van de Gistelse stadskern.

Gistel krijgt stadsrechten, de heren van Gistel (erfelijke kamerheren van de Vlaamse graaf), spelen vanaf dan een belangrijke rol in de geschiedenis van het polderstadje, dat samen met Zevekote, St.-Pieters-Kapelle, Zande, Moere, Westkerke, Roksem, Bekegem en Zerkegem deel uitmaakt van het Ambacht Gistel. De oprichting van de lakenhalle is te dateren op het einde van de 13de eeuw (ca. 1278) op de hoek van Halle- en Hoogstraat.

De stadsgracht werd aangelegd rond 1324 en is nog gedeeltelijk zichtbaar ter hoogte van de Oude Garenmarkt. In de late middeleeuwen kent Gistel een economisch hoogtepunt dankzij de lakennijverheid. Dit resulteert in een demografische expansie en uitbreiding van de stad ten zuidwesten van kerk en kasteel. In 1545 werd de Baronie van Gistel verkocht aan de familie van Gian Carlo Affaitati, een rijke Italiaanse koopfamilie uit Cremona die eigenaar van de stad blijft tot de Franse Revolutie. Gedurende de 16de en 17de eeuw heeft de stad veel te lijden onder oorlogsgeweld. In 1638 wordt het kanaal Plassendale-Nieuwpoort aangelegd wat zorgt voor een economische ontsluiting van Gistel. In de 18de eeuw, gedurende de Oostenrijkse periode wordt tevens de weg Brugge-Gistel-Nieuwpoort verhard en de steenweg Torhout-Oostende aangelegd, waardoor een verbinding met naburige steden wordt gerealiseerd. De ruïnes van het oude kasteel werden in 1816 verkocht en in 1832 gesloopt. De slotgracht wordt

gedempt en het terrein opgehoogd. In 1867 werd de spoorlijn 62 Torhout-Oostende (1867-1967) aangelegd door de "Société Anonyme de Chemin de Fer d'Ostende à Armentières"¹⁸.

Motte Gistel

Motteheuvels in Vlaanderen komen vooral voor vanaf het midden of het derde kwart van de 11e eeuw. De snelle verspreiding is vermoedelijk te linken aan de territoriale uitbreiding van het graafschap Vlaanderen in deze periode. Bij invoering van de kasselrijen vanaf het midden van de 11e eeuw werden op verschillende plaatsen motten opgericht die dienden als regionale machtscentra.

Archeologisch onderzoek in het historisch centrum van Gistel doet inderdaad een 11e-eeuwse datering vermoeden. De opkomst van de motte wordt doorgaans gekoppeld aan de opkomst van het feudalisme na de rumoerige periode van de Noormanneninvallen tijdens de 9e en de 10e eeuw. Illustratief voor de periode van voornoemde invallen zijn de zogenaamde vluchtburgen. Men vermoedt dat de cirkelvormige contour van de dorpskern van Gistel op een dergelijke vluchtburg zou teruggaan. Deze versterking was een collectief gegeven met als bedoeling de bescherming van de agrarische bevolking. De motte daarentegen was een privaat initiatief en had naast een beschermende ook een sociale functie.

Het klassieke mottekasteel wordt gekenmerkt door een tweeledige structuur, bestaande uit een opper- en neerhof. Het opperhof wordt gevormd door een kunstmatig opgeworpen heuvel met rond tot lichtovaal grondplan. Rondom deze heuvels werd een gracht aangelegd. Vaak was de heuvel afgeboord met een houten palissade. Binnen deze omheining situeerde zich een toren of een zaalvormig gebouw. De basis van het ovale heuvellichaam was doorgaans zo'n 40 tot 50 meter met een hoogte van 3 tot zelfs 20 meter. De helling kon een steiltegraad hebben tot zo'n 60 procent en was uit defensieve overweging begroeid met hagen en doornstruiken. Het neerhof was lager gelegen en ook voorzien van een gracht. Op dit omheind plateau vond men gebouwen van residentiële, religieuze, artisanale en agrarische aard. Ter hoogte van het neerhof kon tevens een kapel voorkomen.

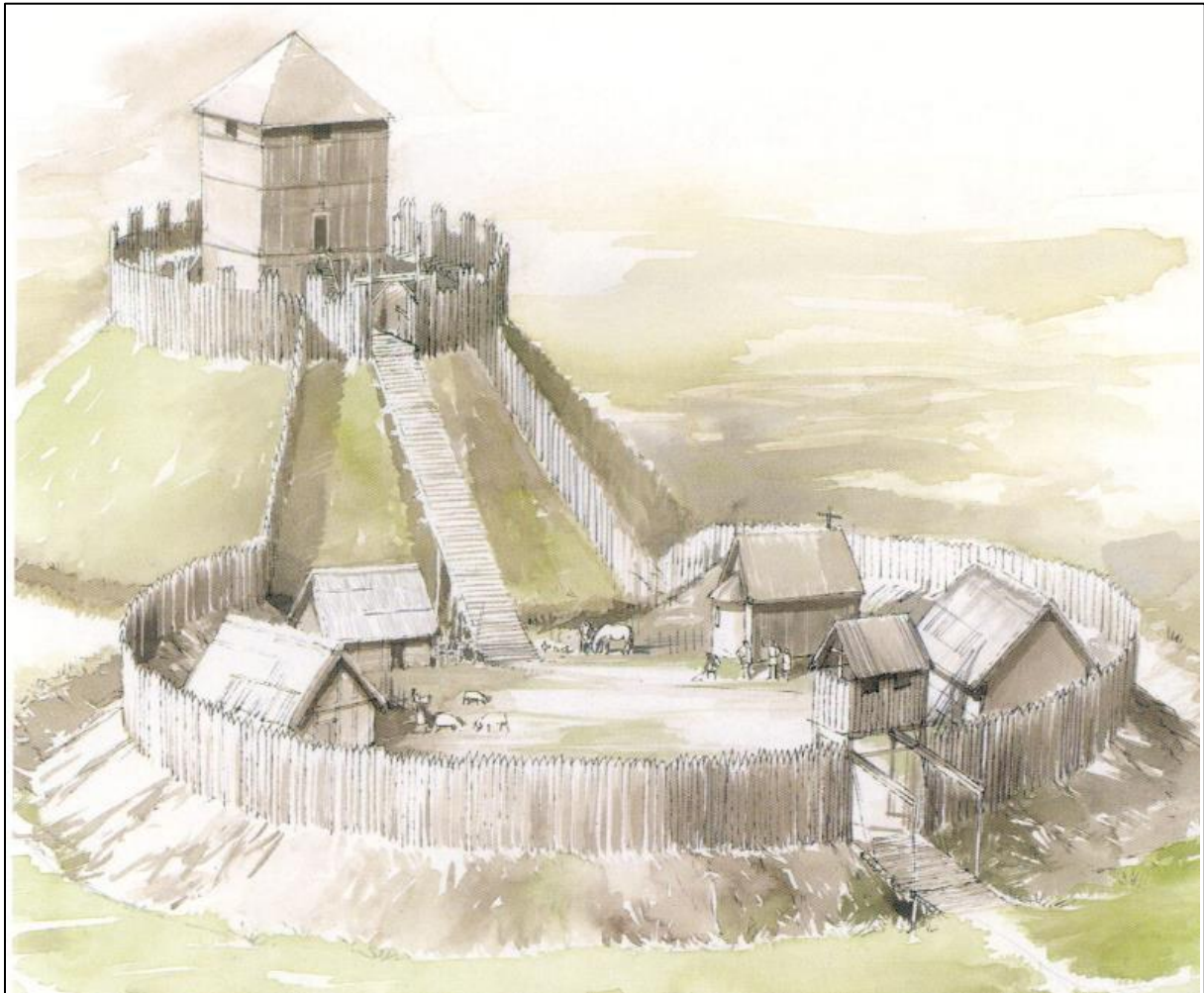
De opbouw van de toren op het opperhof verschilt van situatie tot situatie. In grondplan werden zowel vierkante, rechthoekige als polygonale gebouwen aangetroffen. De rechthoekige gebouwen worden vaak eerder als zaalvormige gebouwen geïnterpreteerd dan als torens. De gebouwplattegronden variëren wat afmetingen betreft. Zo zijn er eerder kleine constructies zoals te Loker (3,5 op 4 meter), maar ook zeer grote constructies zoals in Veurne (10 op 8 meter), Gent, Kolmont en Brustem. Qua bouw materiaal werd gebruik gemaakt van de beschikbare grondstoffen. Zowel natuursteen als hout werden gebruikt, en vanaf de 12e eeuw ook baksteen. Opgravingen op het neerhof zijn zeldzaam, wat vaak te maken heeft met de latere evolutie waarbij het neerhof dikwijls uitgroeide tot hoeve en waarbij de castrale kapel kon uitgroeien tot parochiekerk. De locatie van de kerk van Gistel, precies ten zuidwesten van het opperhof, lijkt deze these enigszins te bevestigen.

De locatie voor de inplanting van het mottekasteel werd doorgaans bepaald door de politieke, militaire en sociale aspiraties van de edelman en zijn entourage. De mottes werden vaak opgetrokken op dominante hoogtes in het landschap. Gistel situeert zich nota bene op een

¹⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Gistel [online] <https://id.erfgoed.net/themas/14383> (Geraadpleegd op 10-09-2021)

dekzandrug die zich aftekent tegen het omliggende polderland. Ook in laag gelegen waterrijke gebieden zijn mottes vastgesteld, wat niet verwonderlijk is gezien het belang van de aanwezigheid van water voor het voeden van de grachten.

Vanaf de 13e eeuw verschijnen nieuwe versterkingsvormen zoals de donjon, burchten omgeven door ronde en polygonale muren en het vierkante chateau Philipienne. Vaak wordt voor de aanleg van de nieuwe kastelen een nieuwe locatie uitgekozen. Vermoedelijk geraakte ook de motte te Gistel in de 13e eeuw in onbruik, waarna een nieuwe versterking werd opgericht ten zuiden van de kerk. Het gaat om het versterkte kasteel dat aangegeven wordt onder CAI ID 73377. Dit kasteel werd in de loop van de 14de eeuw opnieuw verbouwd¹⁹.

Figuur 17: Reconstructietekening van een motte (archief J. De Meulemeester, Agentschap Onroerend Erfgoed).

¹⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Historische stadskern van Gistel [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140004> (Geraadpleegd op 22-09-2021)

1.4.3.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije (1597) is het projectgebied ten noorden van de stadskern van Gistel te situeren. Precies ten oosten van het terrein is een noord-zuid georiënteerde waterloop gelegen.

Op de Ferrariskaart wordt het projectgebied ingekleurd als akkerland. Het terrein wordt doorkruist door de voorgenomde waterloop die het verlengde vormt van de wal rond het zuidelijker gelegen mottekasteel. Deze motte kwam in de 11de eeuw tot stand en raakte vermoedelijk in de 13de eeuw in onbruik (CAI 73413). De waterloop vormt mogelijk eveneens het verlengde van de vroegere stadsgracht die rond 1324 werd aangelegd rond het stadscentrum. Dit is zichtbaar op Deventerkaart uit ca. 1560. Het centrum van Gistel is op de Ferrariskaart ca. 450 m ten zuiden van het plangebied te situeren. De ruimere omgeving bestaat uit een combinatie van akkerlanden en natteren weilanden met verspreide hoevebebauwing. De akkerlanden situeren zich hoofdzakelijk op de hoger gelegen rug van Gistel. De nattere weilanden strekken zich verder uit ten noorden van het terrein, binnen de kustpolders.

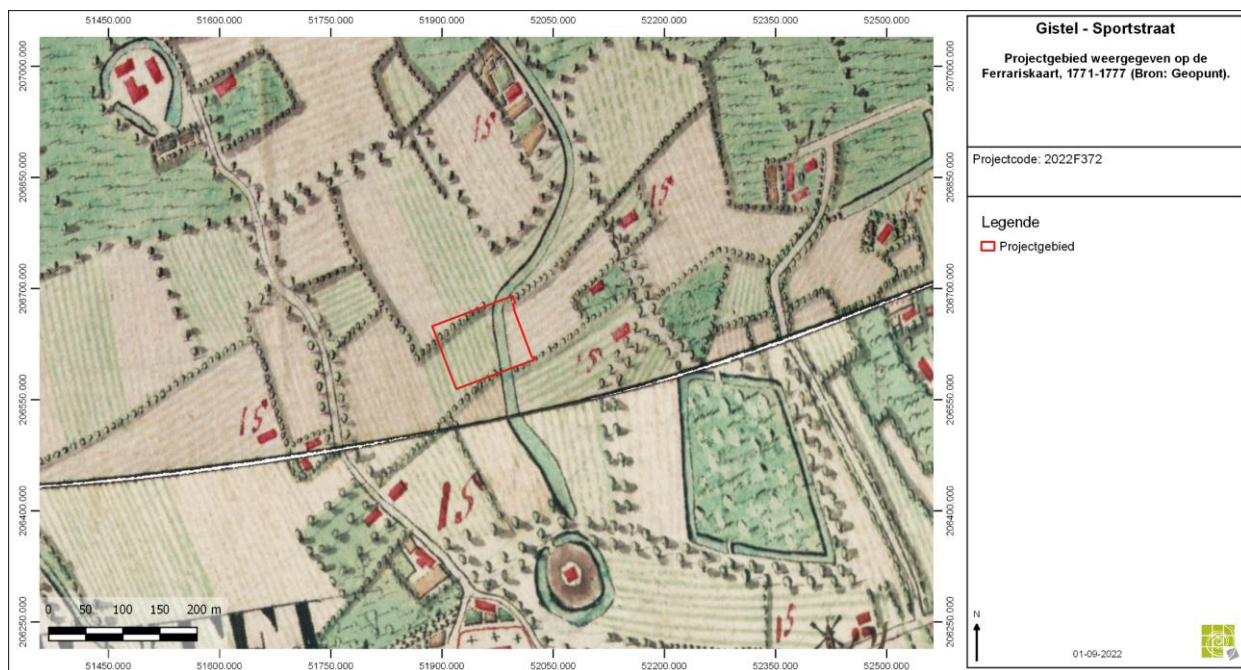
Het 19de eeuwse kaartmateriaal geeft geen bijkomende informatie over het projectgebied. Op de Vandermaelenkaart wordt een gedeelte van het terrein ingekleurd als grasland. Het mottekasteel is op deze kaarten niet langer zichtbaar. De waterloop blijft echter wel weergegeven precies ten oosten van het projectgebied.

Figuur 18: Projectgebied bij benaderig weergegeven op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, 1597 (Bron: Kaartenhuis Brugge).

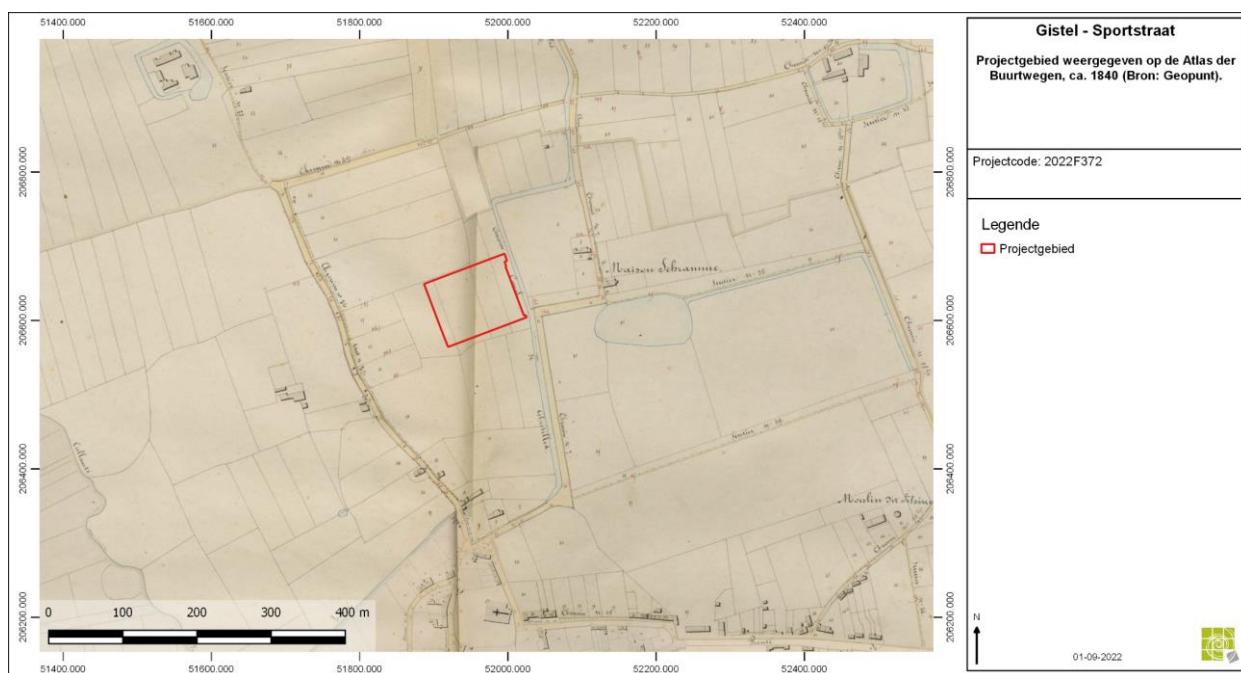
Figuur 19: Weergave van de stadsgracht en uitloper in noordelijke richting volgens de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: [Chart Room - Kaartenkamer \(wildernis.eu\)](#))

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

1.4.3.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft de evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. Op de oudste luchtfoto uit 1971 is het terrein nog integraal in gebruik als akkerland of weiland. De Sportstraat en Pol Gemaeystraat zijn in deze periode nog niet aangelegd. De Zomerloosstraat ten westen en Vaartstraat ten oosten zijn wel zichtbaar. De waterloop die op het historische kaartmateriaal precies ten oosten werd weergegeven is op dit luchtbeeld nog zichtbaar.

Op het daaropvolgende beeld uit de jaren '80 zijn de huidige sportsite en de Sportstraat reeds te herkennen. De waterloop is op dit beeld niet langer zichtbaar. Het terrein is sindsdien in gebruik als voetbalveld en bleef doorheen de tijd ongewijzigd. Vanaf het luchtbeeld uit 2000-2003 zijn ook de noordelijkere voetbalvelden toegevoegd en werd de Pol Gemaeystraat aangelegd ter hoogte van het tracé van de vroegere waterloop.

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

In het verleden werd reeds een bekrachtigde archeologienota opgesteld voor het projectgebied te Gistel – Sportstraat (ID23069). De huidige archeologienota kadert binnen een uitbreiding van de geplande werken (cfr. 1.4.1.2.2).

De opdrachtgever plant de realisatie van nieuwe sportinfrastructuur met aanpalende parking aan de gemeentelijke sporthal, in de Sportstraat te Gistel. Het volledige projectgebied is ca. 1,02 ha groot en in gebruik als voetbalveld en grasland. Doorheen de oostelijke zijde van het terrein loopt een ondergrondse stroomleiding. De geplande werken omvatten nieuwe skate-infrastructuur, twee omnisportvelden, een Finse piste, nieuw voetbalveld, groenaanleg, nutsleidingen en de aanleg van een aanpalende parking. Onder een deel van het terrein wordt drainage aangelegd.

Landschappelijk gezien is het centrum van Gistel gelegen op een dekzandrug die onderdeel vormt van een grotere oost-west gerichte dekzandrug die loopt van Gistel tot Verrebroek. Dit deel van de dekzandrug vormt als het ware een ‘eiland’ op de rand van de kustpolders. Het onderzoeksgebied is gelegen op de noordelijke flank van de dekzandrug, in het overgangsgebied richting de kustpolders. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen. In het noorden van het onderzoeksgebied is een profiel weergegeven waarvan de top bestaat uit getijdenafzettingen van het Holoceen. De bodemkaart geeft op het overgrote deel van het terrein de aanwezigheid weer van overdekte kreekkrug. In de zuidwestelijke hoek geeft de bodemkaart een overdekte Pleistocene grond weer. Gezien de mogelijk complexe bodemopbouw en meerdere, archeologisch relevante horizonten is een landschappelijk bodemonderzoek aangewezen. Gezien het feit dat het terrein zich bevindt ter hoogte van een dichtgeslibde getijdengul is er geen verwachting inzake artefactensites.

Op het cartografische materiaal is te zien dat het onderzoeksgebied zich buiten de historische stadskern van Gistel bevindt. Op de Pourbuskaart is ter hoogte van het onderzoeksgebied geen bebouwing weergegeven. Het verloop van de huidige Vaartdijkstraat is reeds te herkennen. Op de Deventerkaart is te zien dat het terrein zich ten noorden van de stadsomwalling bevindt. De stadsgracht wordt gevoed door de Vaart, deze loopt schijnbaar door het projectgebied. Op de kaart van Ferraris is te zien dat het onderzoeksgebied vrij is van bebouwing en inderdaad wordt aangesneden door de Gistelvaart die verder in het zuiden aansluit op een omwalde motte. De stadsgracht is duidelijk reeds geslecht in de late 18^e eeuw. Op het 19^e-eeuws kaartmateriaal is geen wezenlijke verandering te zien inzake het landgebruik. Het terrein blijft vrij van bebouwing. Binnen de orthofotosequentie is te zien dat de huidige sportinfrastructuur wordt gerealiseerd tijdens de jaren '80. Voordien was het terrein in gebruik als gras- of akkerland.

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn meerdere archeologische vindplaatsen gekend. Het merendeel van deze sites betreffen waarnemingen bij onderzoek in de stadskern. Hierbij werden voornamelijk resten van vol- en laatmiddeleeuwse bewoning, landindelingen en artisanale activiteiten in kaart gebracht en onderzocht. Tevens werden verschillende indicaties aangetroffen voor aanwezigheid tijdens de Romeinse periode. Ten zuiden van de stad, aan de voet van de dekzandheuvel, werd mogelijk een gracht uit de Romeinse periode aangesneden en sporen die wijzen op de inrichting van meerdere erven tijdens de Karolingische periode. In de ruime omgeving zijn eveneens een groot aantal oppervlakteprospecties uitgevoerd. Hierbij werd voornamelijk ceramisch materiaal uit de late middeleeuwen gerecupereerd. De CAI maakt echter eveneens melding van een fragment aardewerk uit de ijzertijd.

Concreet dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw en bewaringskansen te evalueren. Mogelijk zijn ter hoogte van het onderzoeksgebied meerdere archeologisch relevante horizonten aanwezig. Vervolgens is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode om erfgoed bestaand uit bodemsporen in kaart te brengen en de impact van de geplande werken hierop in te schatten.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Gistel [online] <https://id.erfgoed.net/themas/14383> (Geraadpleegd op 01-07-2022)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Historische stadskern van Gistel [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140004> (Geraadpleegd op 01-07-2022)

AGIV

Kaartenkamer 2022: Atlassen 16de-18de eeuw – 16de eeuw 1545 Van Deventer – Zuidelijke Nederlanden 101-145 [online] Chart Room - Kaartenkamer (wildernis.eu) (Geraadpleegd op 01-07-2022)

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

NGI Cartesius

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

Vanysacker, Ch. 1980: Het circulaire site in de voormalige kasteeltuin te Gistel, in *Archaeologia Mediaevalis*, 22-23/02/1980, p. 40-41

Vanysacker Ch. 1988: 1000 jaar Gistel, 15 jaar archeologisch onderzoek, Gistel, p.33

